Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 8 juni 2023*

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal – Avtal med dubbla syften – Artikel 2 b – Begreppet konsument – Kriterier”

I mål C-570/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Distriktsdomstolen för Warszawa-Wola i Warszawa, Polen) genom beslut av den 22 juni 2021, som inkom till domstolen den 13 september 2021, i målet

I.S.,

K.S.

mot

YYY. SA,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden E. Regan samt domarna D. Gratsias, M. Ilešič, I. Jarukaitis och Z. Csehi (referent),

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– I.S. och K.S., genom P. Artymionek, A. Citko och M. Siejko, radcowie prawni,

– YYY. SA, genom Ł. Hejmej, M. Przygodzka och A. Szczęśniak, adwokaci,

– Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: polska.

– Europeiska kommissionen, genom S.L. Kalėda, U. Małecka och M.N. Ruiz García, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 15 december 2022 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan I.S. och K.S. och å andra sidan banken YYY. SA, angående betalning av ett belopp, jämte ränta, som banken uppburit med stöd av villkor i ett avtal om ett hypotekslån indexerat mot växelkursen för en utländsk valuta.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 93/13

3 Tionde skälet i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäliga villkor. Dessa regler bör gälla alla avtal som sluts mellan näringsidkare och konsumenter. …”

4 I artikel 1.1 i detta direktiv föreskrivs följande:

”Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.”

5 Artikel 2 i direktivet har följande lydelse:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

…

b) *konsument*: en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke,

c) *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.”

6 I artikel 3.1 fastställs att ”[e]tt avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten”.

7 I artikel 6.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

Direktiv 2011/83/EU

8 I skäl 17 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (EUT L 304, 2011, s. 64), anges följande:

”Definitionen av begreppet konsument bör omfatta fysiska personer som agerar för ändamål som faller utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten. Om, beträffande avtal med dubbla syften, ett avtal ingås för ändamål som dels faller inom, dels faller utanför personens egna närings- eller yrkesverksamhet och näringssyftet är så begränsat att det inte dominerar avtalets övergripande sammanhang bör den personen även anses såsom konsument.”

9 I artikel 2 i det direktivet anges följande:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

1. *konsument*: varje fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv agerar för ändamål som faller utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten.

2. *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person, antingen offentligägd eller privatägd, som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv agerar för ändamål som faller inom ramen för den egna närings- eller yrkesverksamheten samt varje person som agerar i dennes namn eller för dennes räkning.

…”

Direktiv 2013/11/EU

10 Skäl 18 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/11/EU av den 21 maj 2013 om alternativ tvistlösning vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och 2009/22/EG (direktivet om alternativ tvistlösning) (EUT L 165, 2013, s. 63) har följande lydelse:

”Definitionen av *konsument* bör omfatta fysiska personer som agerar utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten. Om avtalet ingås för ändamål som faller delvis inom och delvis utanför en persons egen näringsverksamhet (avtal med dubbla syften) och näringssyftet är så begränsat att det inte dominerar inom ramen för tillhandahållandet, bör dock även denna person anses som konsument.”

11 I artikel 4 i samma direktiv föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv gäller följande definitioner:

a) *konsument*: fysisk person som agerar för ändamål som faller utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten.

b) *näringsidkare*: fysisk person eller juridisk person, privatägd eller offentligägd, som agerar för ändamål som faller inom ramen för den egna närings- eller yrkesverksamheten samt varje person som agerar i dennes namn eller för dennes räkning.

…”

Förordning (EU) nr 524/2013

12 Skäl 13 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 524/2013 av den 21 maj 2013 om tvistlösning online vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (förordningen om tvistlösning online vid konsumenttvister) (EUT L 165, 2013, s. 1) har följande lydelse:

”Definitionen av *konsument* bör omfatta fysiska personer som agerar utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten. Om avtalet ingås för ändamål som faller delvis inom och delvis utanför en persons egen näringsverksamhet (avtal med dubbla syften) och näringssyftet är så begränsat att det inte dominerar inom ramen för tillhandahållandet, bör dock även denna person anses som konsument.”

13 I artikel 4 i denna förordning föreskrivs följande:

”1. I denna förordning gäller följande definitioner:

a) *konsument*: en konsument enligt definitionen i artikel 4.1 a i direktiv [2013/11].

b) *näringsidkare*: en näringsidkare enligt definitionen i artikel 4.1 b i direktiv [2013/11].

…”

Polsk rätt

14 Artikel 22[1] i ustawa Kodeks cywilny (civillagen) av den 23 april 1964 (Dz. U. av år 1964, nr 16), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad civillagen), definierar ”konsument” som ”en fysisk person som utför en rättshandling tillsammans med en näringsidkare som inte har direkt samband med dennes närings- eller yrkesverksamhet”.

15 Enligt artikel 385[1].1 civillagen gäller följande:

”Villkor i ett konsumentavtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är inte bindande för konsumenten om dennes rättigheter och skyldigheter enligt nämnda avtalsvillkor är utformade på ett sätt som strider mot god sed och allvarligt åsidosätter konsumentens intressen (oskäliga avtalsvillkor). Detta gäller inte för avtalsvillkor som avser parternas huvudsakliga prestationer, särskilt med avseende på pris eller ersättning, om de är tydligt formulerade.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

16 Klagandena i det nationella målet, I.S. och K.S., är gifta utan äktenskapsförord.

17 Den 28 februari 2006 ansökte de hos motpartens företrädare om ett hypotekslån på 206 120 polska zloty (PLN) (cirka 45 800 euro) indexerat mot schweiziska franc (CHF). Detta lån var avsett dels för att omfinansiera konsumentskulder knutna till en konsumentkredit, ett löpande bankkonto och ett kreditkort, dels för att finansiera renovering av en bostad.

18 Den 21 mars 2006 ingick klagandena ett avtal om hypotekslån på 198 996,73 PLN (cirka 44 200 euro), indexerat mot den schweiziska francen och med en löptid på 300 månader med motpartens företrädare. Den första delen av den krediten var avsedd dels för återbetalning, till ett transaktionskonto som innehades av ett bolag förvaltat av I.S., av ett belopp på 70 000 PLN (cirka 15 600 euro) för en kredit, dels för betalning av olika försäkringspremier på 1 216,80 PLN (cirka 270 euro), 3 979,93 PLN (cirka 880 euro) och 3 800 PLN (cirka 840 euro). Den andra delen var avsedd dels för att återbetala diverse ekonomiska åtaganden som klagandena hade gjort, uppgående till 9 720 PLN (cirka 2 200 euro), 7 400 PLN (cirka 1 600 euro) och 9 000 PLN (cirka 2 000 euro), dels för att finansiera renovering av en bostad, med ett belopp på 93 880 PLN (cirka 20 900 euro).

19 Både vid tidpunkten för ansökan om kredit och vid den tidpunkt då kreditavtalet ingicks utövade I.S. yrkesverksamhet i form av ett enkelt bolag, medan K.S. arbetade som låssmed enligt ett anställningsavtal.

20 Klagandena väckte talan vid den hänskjutande domstolen och yrkade återbetalning av ett belopp på 13 142,03 PLN (cirka 2 900 euro), jämte ränta, som YYY. uppburit med stöd av de villkor i kreditavtalet som avsåg dels beräkningen av de månatliga amorteringarna, dels skuldbeloppet, med motiveringen att dessa villkor var oskäliga.

21 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att YYY. vid den hänskjutande domstolen bland annat gjort gällande att krediten i fråga beviljats för att återbetala en kredit som hade samband med en yrkesverksamhet, vilket innebar att klagandena inte kunde åberopa det rättsliga skydd som föreskrivs i artikel 385[1] i civillagen.

22 Det framgår dessutom av begäran om förhandsavgörande att I.S. vid förhandlingen den 11 januari 2021 vid den hänskjutande domstolen bekräftade att ett belopp på 70 000 PLN (cirka 15 600 euro), som beviljats inom ramen för det aktuella kreditavtalet, hade använts för att återbetala en skuld på dennes affärskonto och att detta konto hade stängts efter återbetalningen. I.S. förklarade även att nämnda återbetalning var ett villkor för att ingå avtalet.

23 Under dessa omständigheter är den hänskjutande domstolen osäker på hur begreppet konsument, i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, ska tolkas i en situation där, inom ramen för ett ”blandat” kreditavtal, en del av det lånade beloppet, närmare bestämt 35 procent av beloppet – en andel som varken är dominerande eller marginell – har använts för att återbetala en kredit som har samband med den yrkesverksamhet som en av klagandena bedriver, medan återstående 65 procent använts för andra ändamål än närings- eller yrkesverksamhet. Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida den tolkning av begreppet konsument som grundar sig på reglerna om domstols behörighet vid konsumenttvister, i domen av den 20 januari 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) (nedan kallad domen Gruber) – i vilken EU-domstolen slog fast att för att en person som har ingått ett avtal avseende en vara som är avsedd att användas delvis i och delvis utanför dennes yrkesverksamhet ska kunna åberopa dessa behörighetsregler, ska den yrkesmässiga användningen vara så marginell att den har en så obetydlig roll i transaktionens allmänna sammanhang – kan tillämpas analogt vid tolkningen av begreppet konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13.

24 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att det framgår av skäl 17 i direktiv 2011/83 och av skäl 13 i förordning nr 524/2013 att vid definitionen av begreppet konsument i fall av avtal med dubbla syften, det vill säga avtal som ingås för ändamål som endast delvis omfattas av den berörda personens närings- eller yrkesverksamhet, bör näringssyftet vara så begränsat att det inte dominerar avtalets övergripande sammanhang.

25 Den hänskjutande domstolen vill dessutom få klarhet i vilka kriterier som ska beaktas inom ramen för denna definition. Den vill särskilt få klarlagt huruvida den omständigheten att endast en av klagandena har ett yrkesmässigt syfte med lånet i fråga och den omständigheten att lånet inte skulle ha beviljats för icke-yrkesmässigt ändamål om det berörda företagets skuld inte hade återbetalats utgör relevanta kriterier i detta avseende.

26 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Distriktsdomstolen för Warszawa-Wola i Warszawa, Polen) att vilandeförklara målet och hänskjuta följande tolkningsfrågor till domstolen för förhandsavgörande:

”1) Ska artikel 2 b i [direktiv 93/13] och skälen i detta direktiv tolkas så, att det direktivet inte hindrar att definitionen av begreppet konsument kan omfatta en person som bedriver närings- eller yrkes verksamhet och som tillsammans med en annan låntagare, som inte bedriver sådan verksamhet, har ingått ett avtal om ett lån som är indexerat mot en utländsk valuta och som delvis är avsett att användas för den ena låntagarens näringsverksamhet och delvis är avsett att användas utanför den verksamheten, och detta inte endast i situationer där näringssyftet är så begränsat att det endast spelar en försumbar roll i avtalets övergripande sammanhang och där det inte är relevant att användningen utanför näringsverksamheten är dominerande?

2) Om den första frågan besvaras jakande, ska då artikel 2 b i [direktiv 93/13] och skälen i detta direktiv tolkas så, att begreppet konsument i denna bestämmelse även avser en person som vid tidpunkten för avtalets undertecknande bedrev näringsverksamhet, medan den andra låntagaren inte bedrev någon sådan verksamhet, och som tillsammans med den andra personen ingick ett avtal med en bank om ett lån som är indexerat mot en utländsk valuta och som delvis var avsett att användas för en av låntagarnas näringsverksamhet och delvis var avsett att användas utanför den verksamheten i en situation där användningen i näringsverksamheten inte är marginell och inte endast spelar en försumbar roll i avtalets övergripande sammanhang, och användningen utanför näringsverksamheten är dominerande, och med beaktande av att om lånet inte hade använts för näringsverksamheten skulle det inte ha varit möjligt att bevilja lånet för ändamål utanför näringsverksamheten?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

27 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den utgör hinder för att en person som har ingått ett kreditavtal som är avsett att användas för ändamål som delvis har samband med personens närings- eller yrkesverksamhet och delvis ligger utanför denna verksamhet, tillsammans med en annan låntagare som inte har handlat inom ramen för sin näringsverksamhet, kvalificeras som konsument, när sambandet mellan avtalet och personens näringsverksamhet inte är så marginellt att det har en försumbar roll i avtalets övergripande sammanhang utan är så begränsat att det inte är dominerande i detta sammanhang.

28 Enligt EU-domstolens fasta praxis ska vid tolkningen av en unionsbestämmelse inte bara lydelsen beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som bestämmelsen ingår i (dom av den 7 november 2019, Kanyeba m.fl., C-349/18–C-351/18, EU:C:2019:936, punkt 35 och där angiven rättspraxis).

29 Vad gäller lydelsen av artikel 2 b i direktiv 93/13 ska det påpekas att enligt denna bestämmelse är en konsument en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke.

30 Frågan huruvida den berörda personen är konsument ska således fastställas utifrån ett funktionellt kriterium, som består i att bedöma huruvida avtalsförhållandet har tillkommit inom ramen för en verksamhet som saknar samband med utövandet av ett yrke (dom av den 27 oktober 2022, S.V. (Fastighet med ägarlägenheter), C-485/21, EU:C:2022:839, punkt 25 och där angiven rättspraxis). Domstolen har dessutom haft tillfälle att precisera att begreppet konsument, i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, är objektivt och oberoende av de konkreta kunskaper som den berörda personen kan ha eller de uppgifter som denna person faktiskt förfogar över (dom av den 21 mars 2019, Pouvin och Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

31 Ordalydelsen i artikel 2 b i direktiv 93/13 gör det emellertid inte möjligt att avgöra huruvida, och i så fall i vilka fall, en person som har ingått ett avtal med dubbla syften, som endast delvis ingår i dennes närings- eller yrkesverksamhet, kan anses vara konsument i den mening som avses i direktivet.

32 Vad gäller det sammanhang som artikel 2 b i direktiv 93/13 ingår i och de mål som eftersträvas med direktivet, ska det erinras om att direktivet, såsom framgår av artiklarna 1.1 och 3.1, är tillämpligt på oskäliga villkor i ”avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument” som ”inte har varit föremål för individuell förhandling” (dom av den 15 januari 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 19 och där angiven rättspraxis).

33 Såsom anges i tionde skälet i direktiv 93/13 bör enhetliga regler i fråga om oskäliga villkor, med förbehåll för de undantag som anges i detta skäl, gälla ”alla avtal” som sluts mellan näringsidkare och konsumenter, såsom dessa definieras i artikel 2 b och c i direktivet (dom av den 27 oktober 2022, S.V. (Fastighet med ägarlägenheter), C-485/21, EU:C:2022:839, punkt 22 och där angiven rättspraxis).

34 Direktiv 93/13 definierar således de avtal som det är tillämpligt på med hänvisning till avtalsparternas ställning, det vill säga beroende på om de handlar för ändamål som har samband med deras närings- eller yrkesverksamhet eller ej (dom av den 21 mars 2019, Pouvin och Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punkt 23 och där angiven rättspraxis).

35 Detta motsvarar den tanke som ligger till grund för det skyddssystem som införts genom direktivet, nämligen att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg utan att kunna påverka villkorens innehåll (dom av den 3 september 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 18 och där angiven rättspraxis).

36 Med hänsyn till detta underläge föreskriver artikel 6.1 i direktiv 93/13 att oskäliga villkor inte är bindande för konsumenten. Detta är en tvingande bestämmelse som har till syfte att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga (dom av den 17 maj 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

37 Domstolen har dessutom redan slagit fast att en vid tolkning av begreppet konsument, i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, gör det möjligt att säkerställa det skydd som direktivet ger alla fysiska personer som befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 2019, Pouvin och Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punkt 28).

38 Under dessa omständigheter, och såsom generaladvokaten har angett i punkterna 61 och 66 i sitt förslag till avgörande, kräver den tvingande karaktären hos bestämmelserna i direktiv 93/13 och de särskilda krav på konsumentskydd som är knutna till dessa bestämmelser en vid tolkning av begreppet konsument, i den mening som avses i artikel 2 b i direktivet, för att säkerställa direktivets ändamålsenliga verkan.

39 Även om bestämmelserna i direktiv 93/13 i princip endast är tillämpliga om det aktuella avtalet avser en vara eller en tjänst som är avsedd för ett annat ändamål än det yrkesmässiga ändamålet, skulle en fysisk person som ingår ett avtal avseende en vara eller en tjänst som är avsedd för en användning som delvis hänför sig till vederbörandes affärsverksamhet eller yrkesverksamhet, och således endast delvis saknar samband med denna verksamhet, under vissa omständigheter kunna kvalificeras som ”konsument” i den mening som avses i artikel 2 b i direktivet och följaktligen omfattas av det skydd som direktivet ger.

40 För att säkerställa dels att de mål som unionslagstiftaren har eftersträvat på området för konsumentavtal iakttas, dels att konsekvensen i unionsrätten upprätthålls, kan konsumentbegreppet i annan unionslagstiftning vara relevant (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 december 2013, Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790, punkt 25).

41 Såsom klagandena i det nationella målet, den polska regeringen och Europeiska kommissionen har framhållit i sina skriftliga yttranden är direktiv 2011/83 särskilt relevant i detta avseende.

42 Förutom att definitionerna av termen konsument i artikel 2 i direktiv 93/13 och artikel 2 i direktiv 2011/83 är väsentligen samstämmiga, har det sistnämnda direktivet samma syfte som direktiv 93/13. Direktiv 2011/83 rör konsumenters rättigheter i samband med konsumentavtal och syftar till att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå genom att se till att konsumenterna får information och skyddas vid transaktioner med näringsidkarna (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 15 april 2021, Migame, C-594/20, EU:C:2021:309, punkt 28).

43 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 72 i sitt förslag till avgörande har direktiv 2011/83 dessutom ett nära samband med direktiv 93/13, eftersom det förstnämnda direktivet ändrade det sistnämnda, och de båda direktiven kan tillämpas på ett och samma avtal, förutsatt att avtalet samtidigt omfattas av deras respektive materiella tillämpningsområde. Unionslagstiftaren har dessutom nyligen stärkt denna koppling genom att anta Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/2161 av den 27 november 2019 om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 98/6/EG, 2005/29/EG och 2011/83/EU vad gäller bättre upprätthållande och modernisering av unionens konsumentskyddsregler (EUT L 328, 2019, s. 7).

44 Under dessa omständigheter ska, vid tolkningen av artikel 2 b i direktiv 93/13, skäl 17 i direktiv 2011/83 beaktas. Detta skäl förtydligar unionslagstiftarens avsikt vad gäller definitionen av begreppet konsument i fråga om avtal med dubbla syften. Av detta skäl framgår att om avtalet har ingåtts för ändamål som endast delvis omfattas av den berörda personens närings- eller yrkesverksamhet och näringssyftet är så begränsat att det inte dominerar avtalets övergripande sammanhang bör den personen anses såsom konsument.

45 Relevansen av tolkningen av artikel 2 b i direktiv 93/13 mot bakgrund av skäl 17 i direktiv 2011/83 bekräftas av skäl 18 i direktiv 2013/11 och av skäl 13 i förordning nr 524/2013, vilka innehåller samma precisering vad gäller definitionen av begreppet konsument vid avtal med dubbla ändamål. Även om direktiv 2013/11 och förordning nr 524/2013 reglerar konsumenttvister och således andra frågor än dem som regleras i direktiven 93/13 och 2011/83 när det gäller konsumentskydd, vittnar dessa skäl om unionslagstiftarens avsikt att ge denna definition en horisontell räckvidd.

46 I den mån dessa skäl återfinns i lagstiftningsakter från tiden efter de faktiska omständigheterna i det nationella målet, är det tillräckligt att erinra om att, såsom påpekats i punkt 38 ovan, den tvingande karaktären hos bestämmelserna i direktiv 93/13 och de särskilda krav på konsumentskydd som hänger samman med dem kräver en vid tolkning av begreppet konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktivet, för att säkerställa direktivets ändamålsenliga verkan. En teleologisk tolkning av direktiv 93/13 talar således för det synsätt som unionslagstiftaren har uttryckt i samma skäl, nämligen att en person som har ingått ett avtal för ändamål som delvis omfattas av hans eller hennes närings- eller yrkesverksamhet ska anses vara en konsument när det yrkesmässiga ändamålet är så begränsat att det inte dominerar det övergripande sammanhanget i avtalet.

47 Domstolens tolkning av begreppet konsument i punkterna 31 och 45 i domen Gruber, vilken bekräftades i punkterna 29–32 i domen av den 25 januari 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37), beträffande tolkningen av artiklarna 15–17 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1), och i punkterna 87–91 i domen av den 14 februari 2019, Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123), beträffande tolkningen av artiklarna 17–19 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 351, 2012, s. 1), utgör inte heller hinder för att tolka artikel 2 b i direktiv 93/13 mot bakgrund av skäl 17 i direktiv 2011/83.

48 I domen Gruber tolkade domstolen artiklarna 13–15 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32), i dess lydelse enligt successiva konventioner om nya medlemsstaters tillträde till denna konvention (nedan kallad Brysselkonventionen).

49 Som framgår av bland annat punkterna 32, 33 och 43 i den domen avsåg den tolkningen av Brysselkonventionens behörighetsregler vid konsumenttvister. Dessa regler utgör undantag från den allmänna behörighetsregeln i Brysselkonventionen, det vill säga att domstolarna i den konventionsstat där svaranden har hemvist är behöriga, och ska, i egenskap av behörighetsregler som utgör undantag från denna allmänna behörighetsregel, tolkas restriktivt, på så sätt att de inte kan ge upphov till en tolkning som går utöver de fall som uttryckligen anges i konventionen.

50 Det är alltså i det specifika sammanhanget, och med hänsyn tagen även till andra relevanta omständigheter vid tolkningen av konventionens behörighetsregler, såsom kraven på rättssäkerhet och förutsebarhet rörande behörig domstol samt syftet med bestämmelserna i avsnitt 4 i avdelning II att ge konsumenterna ett adekvat skydd (se, för ett liknande resonemang, dom Gruber, punkterna 34 och 45), som domstolen slagit fast att en person som ingår ett avtal för ett ändamål som delvis rör dennes yrkesverksamhet och således endast delvis ligger utanför denna verksamhet bara kan åtnjuta fördelen av att kunna åberopa Brysselkonventionens särskilda behörighetsregler för mål om konsumentavtal om kopplingen till yrkesverksamheten är så svag att den har en marginell och blott försumbar roll i transaktionen sedd ur ett helhetsperspektiv (se, för ett liknande resonemang, domen Gruber, punkterna 39 och 54).

51 Eftersom artikel 2 b i direktiv 93/13 inte är en bestämmelse som ska tolkas restriktivt och med beaktande av direktivets *ratio legis*, att skydda konsumenterna vid oskäliga avtalsvillkor, kan den strikta tolkningen av begreppet konsument i domen Gruber, för att fastställa räckvidden av undantagsbestämmelserna i artiklarna 13–15 i Brysselkonventionen i fråga om avtal med dubbla syften, inte analogt utsträckas till att omfatta begreppet konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13.

52 För att ge den hänskjutande domstolen ett användbart svar ska det även påpekas att inom ramen för ett kreditavtal som ingåtts med en näringsidkare omfattas en fysisk person som befinner sig i samma situation som en medgäldenär av begreppet konsument, i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, eftersom personen handlar för ändamål som faller utanför dennes närings- eller yrkesverksamhet. Om han eller hon i förhållande till näringsidkaren befinner sig i en liknande situation som gäldenären, ska denne tillsammans med gäldenären åtnjuta det skydd som föreskrivs i direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 juli 2015, Bucura, C-348/14, ej publicerad, EU:C:2015:447, punkterna 35–39).

53 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras på följande sätt. Artikel 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas så, att begreppet konsument i den mening som avses i den bestämmelsen omfattar en person som har ingått ett kreditavtal som är avsett att användas för ändamål som delvis har samband med personens närings- eller yrkesverksamhet och delvis ligger utanför denna verksamhet, tillsammans med en annan låntagare som inte har handlat inom ramen för sin närings- eller yrkesverksamhet, när det yrkesmässiga syftet är så begränsat att det inte är dominerande med avseende på avtalet som helhet.

Den andra frågan

54 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få preciserade kriterierna för huruvida en person omfattas av begreppet konsument, i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13, och, närmare bestämt, när det yrkesmässiga syftet med ett kreditavtal som ingåtts av denna person ska anses vara så begränsat att det inte är dominerande i avtalet som helhet.

55 Det framgår av rättspraxis att en nationell domstol som prövar ett mål avseende ett avtal som kan omfattas av detta direktivs tillämpningsområde är skyldig att beakta all bevisning, bland annat avtalets lydelse, för att undersöka huruvida den berörda personen kan kvalificeras som konsument i direktivets mening. För att kunna göra detta ska den nationella domstolen beakta samtliga omständigheter i det enskilda fallet, bland annat vilket slags vara eller tjänst som omfattas av avtalet, som kan visa för vilket ändamål varan eller tjänsten har förvärvats (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 september 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkterna 22 och 23, och dom av den 21 mars 2019, Pouvin och Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punkt 26).

56 Detsamma gäller dels bedömningen, vad gäller ett kreditavtal som delvis avser låntagarens näringsverksamhet och delvis andra ändamål, av omfattningen av respektive del mot bakgrund av avtalets övergripande sammanhang, dels av avtalets övervägande syfte.

57 Fördelningen av användningen av det lånade kapitalet mellan yrkesmässig och icke-yrkesmässig verksamhet kan utgöra ett relevant kvantitativt kriterium. Även icke kvantitativa kriterier kan dock visa sig relevanta, såsom att endast en av låntagarna – om de är fler än en – har ett affärsmässigt syfte med kreditavtalet eller, i förekommande fall, att långivaren som villkor för att bevilja krediten, ursprungligen uteslutande avsedd för konsumtion, kräver att det lånade beloppet delvis används för att återbetala skulder hänförliga till en närings- eller yrkesverksamhet.

58 Dessa kriterier är varken uttömmande eller exklusiva, vilket innebär att det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva samtliga omständigheter kring det i målet aktuella avtalet och att, på grundval av den objektiva bevisning som den förfogar över, bedöma i vilken mån avtalets yrkesmässiga eller icke-yrkesmässiga ändamål är dominerande med avseende på avtalet som helhet.

59 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artikel 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas så, att för att fastställa huruvida en person omfattas av begreppet konsument i den mening som avses i denna bestämmelse, och särskilt huruvida det yrkesmässiga ändamålet med ett kreditavtal som ingåtts av den personen är så begränsat att det inte är dominerande med avseende på avtalet som helhet, ska den hänskjutande domstolen beakta samtliga relevanta omständigheter i samband med avtalet, såväl kvantitativa som kvalitativa, såsom bland annat fördelningen av det lånade kapitalet mellan yrkesmässig och icke-yrkesmässig verksamhet och, när det är fråga om flera låntagare, den omständigheten att endast en av dem har ett

yrkesmässigt syfte eller att långivaren har uppställt som villkor för beviljande av en kredit avsedd för konsumentändamål att det lånade beloppet delvis används för att återbetala skulder hänförliga till en närings- eller yrkesverksamhet.

Begränsning av domens rättsverkningar i tiden

60 Motparten i det nationella målet har i sitt skriftliga yttrande yrkat att domstolen ska begränsa domens rättsverkningar i tiden för det fall domstolen inte tolkar begreppet konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13 mot bakgrund av domen Gruber. Till stöd för sin talan har bolaget åberopat rättssäkerhetsprincipen och principen om förbud mot retroaktiv tillämpning.

61 I detta avseende ska det erinras om att enligt fast rättspraxis är det endast i undantagsfall som EU-domstolen, med tillämpning av den allmänna rättssäkerhetsprincip som ingår i unionens rättsordning, kan se sig föranledd att begränsa berörda personers möjlighet att åberopa en av domstolen tolkad bestämmelse i syfte att ifrågasätta rättsförhållanden som har tillkommit i god tro. För att en sådan begränsning ska kunna komma i fråga ska två väsentliga kriterier vara uppfyllda, nämligen att de berörda har handlat i god tro och att det föreligger en risk för allvarliga störningar (dom av den 11 november 2020, Denizbank, C-287/19, EU:C:2020:897, punkt 108 och där angiven rättspraxis).

62 I förevarande fall har motparten emellertid endast anfört allmänna argument utan att anföra någon konkret och precis omständighet som visar att begäran är välgrundad med avseende på dessa två kriterier.

63 Det saknas således anledning att begränsa denna doms rättsverkningar i tiden.

Rättegångskostnader

64 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

1) Artikel 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal

ska tolkas så,

att begreppet konsument i den mening som avses i den bestämmelsen omfattar en person som har ingått ett kreditavtal som är avsett att användas för ändamål som delvis har samband med personens närings- eller yrkesverksamhet och delvis ligger utanför denna verksamhet, tillsammans med en annan låntagare som inte har handlat inom ramen för sin närings- eller yrkesverksamhet, när det yrkesmässiga syftet är så begränsat att det inte är dominerande med avseende på avtalet som helhet.

2) Artikel 2 b i direktiv 93/13

ska tolkas så,

att för att fastställa huruvida en person omfattas av begreppet konsument i den mening som avses i denna bestämmelse, och särskilt huruvida det yrkesmässiga ändamålet med ett kreditavtal som ingåtts av den personen är så begränsat att det inte är dominerande med avseende på avtalet som helhet, ska den hänskjutande domstolen beakta samtliga relevanta omständigheter i samband med avtalet, såväl kvantitativa som kvalitativa, såsom bland annat fördelningen av det lånade kapitalet mellan yrkesmässig och icke-yrkesmässig verksamhet och, när det är fråga om flera låntagare, den omständigheten att endast en av dem har ett yrkesmässigt syfte eller att långivaren har uppställt som villkor för beviljande av en kredit avsedd för konsumentändamål att det lånade beloppet delvis används för att återbetala skulder hänförliga till en närings- eller yrkesverksamhet.

Underskrifter